

Gmina Wyszki

Dane podstawowe:

Liczba mieszkańców: 5115

Powierzchnia: 206,50 km²

Adres urzędu:

Urząd Gminy Wyszki

ul. Piórkowska 2

17-132 Wyszki

(085) 730 58 90

(085) 730 58 99

e-mail: ug_wyszki@post.pl

www.wyszki.pl

Ośrodek Kultury:

Gminny Ośrodek Kultury, Sportu i Turystyki w Wyszkiach

ul. Szkolna 17

17-132 Wyszki

e-mail: goksit@wyszki.pl

Biblioteka:

Gminna Biblioteka Publiczna w Wyszkiach

ul. Szkolna 17

17-132 Wyszki

e-mail: goksit@wyszki.pl

Osiągnięcia w postaci realizacji projektów:

KONTRAKT WOJEWÓDZKI

- Tytuł: „ROZBUDOWA GIMNAZJUM I BUDOWA

MIĘDZYSZKOLNEGO OŚRODKA I SPORTU W WYSZKACH”

Umowa Nr OŚ.14.15/00/01 – 10.10.0001

- Umowa: Nr Os.14.15/89/01 z 19.10.2001
- Kwota z umowy:190.000 PLN
- Kwota dofinansowania: 170.000 PLN
- Opis: Uzyskana kwota stanowiła dofinansowanie robót budowlanych wykonywanych w ramach ww umowy

EUROPEJSKI BANK INWESTYCYJNY

- Tytuł:„ROZBUDOWA GIMNAZJUM I BUDOWA MIĘDZYSZKOLNEGO OŚRODKA I SPORTU W WYSZKACH”
- Umowa: Nr 0072/EBI/2003 o kredyt ze środków z Europejskiego Banku Inwestycyjnego
- Kwota w ramach tej umowy 228.587,10 € (999.999,99 PLN)
- Umowa: Nr 0040/EBI/2004 z dnia 19 kwietnia 2004r.
- Kwota w ramach tej umowy 910.000 PLN
- Opis: Uzyskane środki finansowe stanowiły pokrycie wkładu własnego w ramach umowy z MENiS przy współfinansowaniu ww projektu

SAPARD

- Tytuł: "PRZEBUDOWA (MODERNIZACJA) UL. WESOŁEJ I PRZEKĄTNEJ – W STRABLI, GMINA WYSZKI, POWIAT BIELSKI"
- Umowa: Nr 3046/734-100029/02
- Kwota z umowy: 2.100.550 PLN
- Kwota dofinansowania: 193.153,35 PLN
- Opis: wykonano odcinek drogi (nawierzchnia utwardzona) – 880,3 mb, o szerokości 5m z zatoką autobusową przy szkole i chodnikiem wzdłuż zatoki

SAPARD

- Tytuł: "PRZEBUDOWA (MODERNIZACJA) DROGI GMINNEJ TOPCZEWO – GÓRSKIE GMINA WYSZKI, POWIAT BIELSKI"
- Umowa: Nr19487/734-100140/03
- Kwota z umowy: 645.565 PLN
- Kwota dofinansowania: 539 891 PL N

- Kwota dofinansowania: 300.000 PLN

- Opis: wykonanie odcinka drogi (budowa utwardzonej nawierzchni)
- 2.520 mb, o szerokości 5 m , wymiana część przepustów, wykonanie skrzyżowania z drogą wojewódzką - wykonanie 2 studni chłonnych

PROGRAM AKTYWIZACJI OBSZARÓW WIEJSKICH

- Tytuł: "REMONT I WYPOSAŻENIE ŚWIETLICY ZESPOŁU SZKÓŁ IM. JANA PAWŁA II W WYSZKACH"

- Umowa o finansowaniu remontu wyposażenia szkół i świetlic w ramach Programu Aktywizacji Obszarów Wiejskich– Nr 21/B2/2004
- Kwota z umowy -24.500 PLN
- Kwota dofinansowania– 21.911 PLN
- Opis: otrzymane środki przeznaczono na dostosowanie pomieszczeń piwnic szkoły na salę biblioteczną

Sektorowy Programu Operacyjnego „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006” w ramach Działania 2.3 „Odnowa wsi oraz zachowanie i ochrona dziedzictwa kulturowego”.

- Tytuł: „Odnowa centrum wsi oraz wyposażenie boiska z przyległym kompleksem sportowym w Wyszkach”

Wydatki całkowite poniesione na realizację inwestycji - 358.832,22 zł

Kwota refundacji - 236.235,00 zł

Wkład własny - 122.597,22 zł

Realizacja inwestycji przebiegała w trzech etapach.

Etap pierwszy obejmował przygotowanie dokumentacji projektowo - kosztorysowej na zagospodarowanie centrum miejscowości Wyszki. Całkowity koszt etapu - 6.500,00 zł

Drugi etap obejmował wyposażenie boiska sportowego przy Zespole Szkół im. Jana Pawła II w Wyszkach oraz przyległego kompleksu sportowego z placem zabaw dla dzieci przedszkolnych i starszych. W wyniku realizacji zadania został zakupiony sprzęt niezbędny do funkcjonowania obiektu oraz część z elementów została

funkcjonowania obiektu oraz część z elementów została wmontowana w jego trwałą strukturę. Przyczyniło się to do zwiększenia możliwości dostępu do korzystania z profesjonalnej infrastruktury sportowej

i zabawowej zarówno przez dzieci przedszkolne, uczniów szkoły jak i też społeczność lokalną Gminy Wyszki oraz wpłynęło na rozwój i rangę imprez sportowych.

Całkowity koszt etapu - 83.189,36 zł

Trzeci etap obejmował modernizację przestrzeni publicznej w centrum wsi tj. zagospodarowanie terenu zielonego poprzez budowę parku oraz wykonanie parkingów dojazdowych do parku zlokalizowanego przy budynku Urzędu Gminy w Wyszkach.

Realizacja inwestycji przyczyniła się do poprawienia estetyki i zagospodarowania otoczenia centrum miejscowości, do podniesienia atrakcyjności turystycznej Wyszek oraz jakości życia mieszkańców.

Całkowity koszt etapu - 269.142,86 zł

Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego

- Tytuł: „ Budowa zewnętrznej sieci wodociągowej z przyłączami ze wsi Łapcie do wsi Strabla w Gminie Wyszki”

Wydatki całkowite poniesione na realizację inwestycji – 127.634,35 zł

Kwota refundacji - 91.882,24 zł

Wkład własny - 18.376,45 zł

Budżet państwa - 12.250,97 zł

Realizacja inwestycji polegała na budowie sieci wodociągowej ze wsi Łapcie do wsi Strabla. W wyniku realizacji inwestycji podłączonych zostanie 7 gospodarstw domowych, powstało łącznie 4,076 km sieci wodociągowej.

Planowane imprezy promocyjne:

- Dzień patrona Szkoły Podstawowej w Falkach
- Festyn Gminny „POWITANIE LATA 2007” – Wyszki
- Konkurs Gminy „ROBOTA TWOJA WIZYTÓWKĄ”

- Konkurs Gminny „POSESJA TWOJĄ WIZY TOWKĄ
- Festyn Gminny „ŻEGNAJ SZKOŁO” – konkurs „LATAWCE GÓRĄ” . Rodzinne puszczanie latawców – Strabla
- Festyn Gminny – „Żegnajcie wakacje” w Wyszkiach - konkurs na wieniec dożynkowy

Wyszki to obecnie miejscowość gminna w powiecie bielskim województwa podlaskiego. Niegdyś wieś szlachecka w powiecie brańskim ziemi bielskiej województwa podlaskiego. Mieszkająca tutaj szlachta pieczętowała się bardzo popularnym na tych ziemiach herbem Ślepowron(1). Od XVI w. Wyszki są wsią parafialną, a od 1919 r. gminną. Jest to zasadniczo teren rolniczo-leśny. Część gminy wchodzi w skład Narwiańskiego Parku Narodowego.

Wyszki pierwotnie zwano Piórkowem. 28 VIII 1457 r. właściciel dóbr piórkowskich, podsędek ziemski bielski (brański) Wisław, wraz ze swymi bratankami: Pawłem Tomaszem, Andrzejem Stanisławem i Jakubem, synami Klemensa, ufundował tutaj kościół pod wezwaniem Zwiastowania Najświętszej Maryi, św. Andrzeja, św. Anny i Znalezienia Krzyża Świętego. Przy spisaniu aktu świadczyli: pleban bielski oraz szlachetnie urodzeni: Zygmunt, Filip z Falk, Stefan z Koćmier, Jan Trzeszczkowski, bracia Tomasz i Piotr. Dokument spisano we dworze Wisława w Piórkowie. Zgodnie z tym aktem, ksiądz Andrzej został uposażony dwiema włókami ziemi, dwoma łąkami, wsią Kołby (Samułki) oraz młynem za Piórkowem(2). Pleban wyszkowski w latach 20-tych XVI w. w długim procesie sądowym utracił wieś Kołby na rzecz plebana bielskiego. 7 VII 1522 r. biskup łucki erygował parafię wyszkowską, a w jej skład zaliczył trzynaście wsi szlacheckich.

Nazwa Piórkowo została zmieniona przed 1498 r., po śmierci Wisława, na Wiszki (z taką formą w 1569 r.). Nowa nazwa dóbr pochodzi od imienia owej podsędka, którą utworzono dodając do nazwy osobowej Wisław - inaczej Wisz, sufiks -ki . Być może było to związane ze zwyczajowym określeniem dworu w Piórkowie przez *netentów*(3) podsędka. Pewnie mówiono ówczesnie że udala się do

potem (6) podszęka. I owinie mówiono ówczesnie, że udają się do Wiszka. Imię podszęka, dało też początek podlaskiemu rodowi Wyszkwowskich h. Ślepowron.

W 1528 r. w Wyszkach mieszkało 19 szlachciców zobowiązanych do służby ziemskiej z pięcioma końmi. Wyszkwowscy „de Wyszki” byli szlachtą aktywną w życiu ziemi bielskiej. Osiągali znaczne godności, przykładowo w XVI w. Wojciech w był sędzią grodzkim brańskim (1562-67), a później do 1591 r. ziemskim bielskim, były student Akademii Krakowskiej Michał s. Jakuba - w latach 60. XVI w. pisarzem grodzkim brańskim, w XVII w. Aleksander - podstolim bielskim (1644-49), Baltazar chorążym bielskim (1613-14) i posłem na sejm 1607 r., Krzysztof podczaszym bielskim (1643-60)(4). Ten jako arianin został pozbawiony urzędu. Zygmunt i jego syn Stanisław Jan w latach 1644-89 byli łowczymi bielskimi. W XVIII w. aktywność polityczna Wyszkwowskich ustała. W latach 1542-61 plebanem w Wyszkach był ks. Maciej Wyszkwowski.

W 1569 r. miejscowość wraz z Podlasiem, będąca dotąd w Wielkim Księstwie Litewskim, została włączona w skład Korony polskiej. W 1591 r. Wyszki obejmował}7 dziesięć i pół włóki gruntów (bez kościelnych)(5). W czasie „potopu szwedzkiego”, tak jak wiele innych świątyń katolickich i ta w Wyszkach została ograbiona, a ówczesny proboszcz Mikołaj Piekutowski zraniony przez napastników. W 1674 r. w Wyszkach zwanych ówczynie Kościelnymi, od 40 osób opłacono podatek „pogłówny”, w tym było 15 rodzin szlacheckich, jedna rzemieślnicza i jedna żydowska. Osiem rodów nosiło nazwisko „Wyszkwowski”. Na gruntach kościelnych mieszkał proboszcz, nauczyciel z żoną oraz służba. Wzmianka o nauczycielu dowodzi funkcjonowania szkoły parafialnej. W 1677 r. uczył w niej Wojciech Brzozowski. Łącznie liczba mieszkańców wsi wynosiła wówczas ok. 60 osób. W parafii znajdowały się wsie: Warpechy Stare, Wyszki Łubice, Warpechy Nowe, Niewino Borowe, Niewino Leśne, Sasiny, Tworki, Kalinówka, Szczepany, Zakrzewo, Łuczaje, Wyszki Kościelne, Wyszki Tworki.

Razem 493 dusze podatkowe(6).

W 1779 r. w pożarze plebanii spłonęły najstarsze dokumenty i księgi parafialne. Strata ta jest odczuwalna do dzisiaj w badaniach nad przeszłością Wyszek.

W latach 1795-1807 miejscowość znajdowała się pod zaborem pruskim. Po tym jak Napoleon I traktatem podpisanym w Tylży w 1807 r. podarował tzw. obwód białostocki carowi Aleksandrowi, Wyszki do 1915 r. znajdowały się pod zaborem rosyjskim. W I połowie XIX w. (wzm. 1829) we wsi znajdowała się karczma proboszczowska. Wraz z wprowadzeniem przez zaborcę na naszym terenie w 1861 r. gmin, Wyszki zaliczono do gminy Rajsk. Kilku mieszkańców wsi było represjonowanych za powstanie styczniowe. Przykładowo w 1863 r. w więzieniu osadzono wieloletniego proboszcza wyszkowskiego ks. Justyna Nikodema Ściepuszyńskiego (ur. 1805, prób. 1843-1880). Na początku XX w. stara drewniana świątynia chyliła się ku upadkowi, dlatego rozebrano ją w 1902 r. W tym samym roku, 7 lipca pod kierunkiem ks. Wincentego Wojtekunasa (prób. 1901-07) rozpoczęto budowę nowego, murowanego kościoła p.w. Andrzeja Apostoła. W trakcie budowy tymczasowo Msze święte sprawowano w kaplicy w Pulszach lub w domu pogrzebowym. Uroczyste poświęcenie nowej, murowanej świątyni wzniesionej w stylu neogotyckim, odbyło się 28 VIII 1905 r.(7)

Na początku I wojny światowej wojska rosyjskie skonfiskowały dzwony. Późniejszy ostrzał artyleryjski uszkodził kościół. Niezbędny remont przeprowadził ks. Bolesław Wincenty Jarocki. Świątynia kolejny raz poważnie ucierpiała, gdy wycofujące się oddziały niemieckie 30 VII 1944 r. wysadziły w powietrze wieże kościelne i fronton. Uszkodzeniu uległo też sklepienie i ściany. Odbudowę kierowali: ks. Izydor Niedroszlański oraz ks. Tomasz Miłkowski. Prace zakończono w 1961 r. Niestety obniżono rekonstruowane wieże

WIEZC.

W 1906 r. we wsi mieszkało 162 chrześcijan (tylko katolicy), w tym 54 było w wieku szkolnym. Jednak żadne dziecko nie uczęszczało wówczas do szkoły. Powodem tego był zakaz polskiej oświaty oraz funkcjonowanie wyłącznie oficjalnych szkół o charakterze rusyfikacyjnym. Od sierpnia 1915 do lutego 1919 r. teren ten znajdował się pod okupacją niemiecką. Latem 1920 r. dwukrotnie przechodził front wojny polsko-bolszewickiej.

Po odzyskaniu Niepodległości, od 1919 r. Wyszki awansowały na wieś gminną (choć siedzibą urzędu były Ilaćki) w powiecie bielskim, obejmująca 47 miejscowości, folwarków, kolonii i in. W 1921 r. gminę zamieszkiwało ok. 6500 mieszkańców. W Wyszkach w tym czasie, w 36 domach mieszkało 215 osób. Według wyznania: 211 katolików i 4 prawosławnych .

Poglądy polityczne ówczesnych mieszkańców gminy Wyszki odzwierciedlają wyniki wyborów do sejmu i senatu. W 1922 r. zdecydowanie zwyciężył Chrześcijański Związek Jedności Narodowej, zdobywając 1160 głosów (62,5%), PSL łącznie ok. 300 głosów (16,5%), a partie mniejszości narodowych 240 głosów (12,8%). W 1930 r. zwyciężyła lista narodowa (ok. 65%), BBWR uzyskał 28%. a centrolewica ok. 7%. Nastroje narodowe wzrosły w drugiej połowie lat 30-tych, gdy założono tutaj kilka ogniw ONR-u(9). Według danych z 1931 r. ówczesna gmina Wyszki obejmowała 16619 ha i dzieliła się na 41 sołectw. Zamieszkiwało ją około 8 tys. ludności. Wójtem od 1927 był Stanisław Hryniewicki, a sekretarzem od 1926 r. Jan Cierzuch.

Ówczesną kulturę rolną oceniano nisko. Tylko w pięciu wsiach dokonano komasacji, a w kolejnych siedmiu była ona w trakcie. Oznacza to, że nadal w blisko 30 sołectwach ziemi uprawiano z zastosowaniem trój połówki, a zaledwie w kilkunastu płodozmianu. Na terenie gminy funkcjonowały cztery spółki maszynowe, raczkowała nowoczesna hodowla, prowadzono też kilka poletek doświadczalnych. W sześciu wsiach ulice były zabrukowane jeszcze

przed I wojną światową, a w trzech innych dokonano tego w latach 1927-31. Na terenie gminy Wyszki działało też kilka typowych temu okresowi organizacji społecznych. Po reformie administracyjnej z 1934 r., gdy likwidowano tzw. małe gminy, Wyszki pozostały miejscowością gminną.

Szkoła o jednym nauczycielu mieściła się w Wyszkach w wynajmowanym budynku. Uczono w niej 81, spośród 117 dzieci podlegających obowiązkowi szkolnemu, tylko w zakresie oddziałów I-IV. Mieszkańcy Wyszek, w razie potrzeby, najczęściej korzystali ze stacji kolejowej w Strabli, a z poczty i telegrafu w Brańsku.

Około 10 IX 1939 r. Wyszki zajęły wojska niemieckie, a po dwóch tygodniach, w ich miejsce wkroczyły wojska sowieckie. Sowieci stworzyli własną strukturę administracyjną i „sielsowiet” (gminę) wyszkowską, którą podporządkowali „rejonowi” (powiatowi) brańskie-mu. Z terenu gminy kilkadziesiąt osób było represjonowanych, w tym i zesłanych na Syberię. Około 24 VI 1941 r., po krótkich bojach na południe od gminy, do Wyszek wkroczyli żołnierze niemieccy. W czasie okupacji na terenie gminy Armia Krajowa utworzyła swe tajne struktury. Placówką „Wyszki” dowodził ppor. Karol Sakowski ps. „Puszczyk”. W końcu 1943 r. siła bojowa tej placówki to 5 plutonów (21 podoficerów i 160 szeregowych). Na terenie gminy działały też struktury Narodowych Sił Zbrojnych, jednak o znacznie słabszym stopniu organizacyjnym. Okupacja niemiecka trwała do końca lipca 1944 r.

Na terenie obecnej gminy znajduje się kilka miejscowości o interesującej przeszłości, w których zachowały się różne obiekty zabytkowe. W sąsiednim Topczewie już w 1433 r. miejscowi dziedzice ufundowali kościół. Romantyczną przygodę z XVIII w. dziejącą się na tych terenach opisał Kajetan Kraszewski w powieści „Bartochowski”. W czasie powstania styczniowego pod Topczewem doszło do kilku potyczek. Obecny kościół w Topczewie wzniesiono w latach 1926-31. Wieś Pulsze. znana już z dokumentów probostwa

W latach 1920-30 w Budlewie, zbudowano z kamienia prospektowa bielskiego z XV w., miała kaplicę od okresu staropolskiego, obecna z II poł. XIX w. Tutaj przyszedł na świat Karol Ilrynowicki (1841-1929), późniejszy biskup wileński i tytularny pergeński. Strabła jest wsią parafialną z kościołem z I połowy XVII w. Znajduje się tutaj barokowy pałac hr. Starzeńskich h. Lis, ostatnio gruntownie odnowiony. We wsi Budlewo w 1775 r. urodził się ks. Franciszek Falkowski, który jako pierwszy w Polsce rozpowszechnił język migowy dla głuchoniemych, założył Instytut dla Głuchoniemych i Ociemniałych w Warszawie. W dawnej wsi starostwa brańskiego Maleszę, od XVI w. była cerkiew prawosławna, obecna jest z lat 50-tych XX w.

***

1. Kapica-Miiewski, Herbarz. Dopelnienie Niesieckiego, Kraków 1870, s. 467-468, nr 603.
2. Archiwum Diecezjalne w Drohiczynie, Zespół Akt Parafii Wyszki, III/Q/1a, k. 4-4v; Archiwum Diecezjalne w Siedlcach, D 149, k. 246-247, 252.
3. J. M. Kondratiuk, Nazwy miejscowe południowo zachodniej Białostocczyzny, Wrocław 1974; por.: Słownik staropolskich nazw osobowych, t. VI, z. 2, pod red. Witolda Taszyckiego, Wrocław 1982, s. 230-232, 239-240.
- 4.1. Kapica-Miiewski, op. cit.
5. A. Jabłonowski, Podlasie, cz. 2-3, [w:] Polska XVI w. pod względem geograficzno-statystycznym, t. VI, w: Źródła Dziejowe, t. XVII, Warszawa 1909-1910.
6. Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie, Archiwum Skarbu Koronnego, oddział 1, sygn. 47.
7. Diecezja Drohiczyńska. Spis parafii i duchowieństwa 2004, opr. ks. Z. Rostkowski, Drohiczyn 2004, s. 170-173.
8. Skorowidz miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej opracowany na podstawie wyników pierwszego powszechnego spisu ludności z dn. 20 LX 1921 r. i innych źródeł urzędowych, t. V, Województwo Białostockie, Warszawa 1924, s. 26.
9. Statystyka wyborów do Sejmu i Senatu odbytych w dniach 5 i 12 XI 1922 r., Warszawa 1926, s. 18; Statystyka wyborów do Sejmu i Senatu odbytych w dniu 4 i 11 III 1928 r., Warszawa 1930, s. 6, tabl. 1; Statystyka wyborów do Sejmu i Senatu z dnia 16 i 23 XI 1930 r., Warszawa 1935, s. 4.
10. Frzebój, 1931, nr 3, s. 42
11. Z. Gwozdek, Białostocki Okręg ZWZ-AK, 1.1, Białystok 1993, s.87,249, aneks 36

